

СИМОНОВ О.О.

студент 2-го курсу екологічного факультету ЖНАЕУ, кафедра правознавства, м. Житомир, Україна

Науковий керівник: Василенко Л.П., к.ю.н., доцент кафедри правознавства ЖНАЕУ.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНИХ ІНСПЕКЦІЙ В УКРАЇНІ

Проблема необхідності визначення правового статусу державних інспекцій зумовлена визначенням України як правової, демократичної, соціальної держави, що вимагає неухильного дотримання всіма суб'єктами управління законів держави. Незавершеність та недосконалість теоретичного підґрунтя діяльності державних інспекцій в Україні викликає низку

негативних проявів, а саме – діяльність спеціально уповноважених контролюючих органів держави, державних інспекцій, залишається малоефективною, не завжди дає бажані результати. Це значною мірою пояснюється недостатньою визначеністю правового статусу, їхнього місця в системі органів виконавчої влади, а також тим, що форми та методи роботи інспекцій не відповідають вимогам ринкової економіки, не сприяють впровадженню нових методів управління.

Важливе значення в дослідженні особливостей правового статусу державних інспекцій мають праці представників сучасної правової думки: О. Андрійко, А. Комзюка, В. Костилова, Н. Нижник, О. Рябенко, А. Селіванова та ін. Теоретичному усвідомленню стартових можливостей щодо діяльності контролюючих структур в українському суспільстві сприяють праці Я. Здіра, О. Кармолицького, М. Студенікіної, О. Шоріної та ін. Однак на сьогодні глобальної роботи, в якій би висвітлювались проблеми діяльності державних інспекцій як органів виконавчої влади, із зазначенням та точним визначенням праворозуміння їхнього правового статусу, на жаль, немає [4, с. 74-75].

Питання про правовий статус державних інспекцій цікаве тим, що сам термін «правовий статус» в юридичній літературі визначається неоднозначно. У загальних працях під правовим статусом державного органу частіше за все розуміють певну сукупність його повноважень юридично-владного характеру, реалізація яких забезпечує виконання покладених на нього завдань. Однак таке визначення не охоплює частини питань організації та діяльності державних органів, які визначають їх правовий стан або статус.

З'ясовуючи питання щодо структури правового статусу взагалі і державних інспекцій зокрема, треба звернути увагу на позицію А. Альохіна, який зазначає, що складовими правового статусу органу держави і посади є чотири елементи: цільовий блок, компетенція, організаційний блок елементів, відповідальність. У цільовий блок входять такі категорії як «мета», «завдання», «функції». Отже, беручи за основу позицію А. Альохіна, ми маємо змогу дослідити категорії «мета», «завдання», «функції» відносно державних інспекцій як органів державної виконавчої влади.

Основною стратегічною метою функціонування державних інспекцій є впровадження і підтримання в цивілізованому просторі національної безпеки держави та всебічного захисту особи від порушення її прав, від протиправних посягань з боку органів держави, її посадових осіб та інших громадян. Крім того, головною метою діяльності державних інспекцій визначають як забезпечення режиму законності та правопорядку на підконтрольних об'єктах шляхом здійснення діяльності (підзаконної, виконавчо-розпорядчої, державно-владної, міжвідомчої) з профілактики, запобігання, виявлення та припинення правопорушень, усунення шкідливих (або суспільно-небезпечних) наслідків, відновлення порушених прав, організації та здійснення контрольних заходів.

Щодо завдань, то вони, загалом, мають тимчасовий характер. Передбачається, що після досягнення мети, вони будуть або зняті, або змінені на нові. У зв'язку з цим важко погодитись з тими авторами, які пропонують узагальнювати функції та завдання, оскільки останні (завдання) передбачають сталість змісту, його незмінність.

Функції у науковій літературі визначали як юридично необхідні види діяльності, як комплекс взаємопов'язаних організаційно-правових впливів органу, кожного структурного підрозділу, який служить напрямом для досягнення мети, поставленої перед системою управління. Пропонували й ширшу характеристику функцій органу як складових частин змісту його діяльності, які відображені у встановлених для органу завданнях із забезпечення життєво важливих потреб керованого об'єкта і здійснюються структурними підрозділами (і посадовими особами) органу шляхом реалізації покладених на них повноважень [1, с. 21-22].

Державні інспекції є однією із важливих форм здійснення контролю. Це - спеціальні органи в системі державного управління, що здійснюють надвідомчий контроль, а сфера їх діяльності й владні повноваження поширюються на суб'єкти незалежно від їх відомчої підлеглості.

Значимо, що в Україні досить інтенсивно відбувається формування інституту державних інспекцій. При цьому на практиці та в законодавстві терміном «державна інспекція» користуються не лише стосовно контрольних органів з надвідомчими повноваженнями, а й щодо органів, які здійснюють внутрівідомчий контроль, або й такий, який не має інспекційного характеру. Такі органи з надвідомчою функцією контролю і владними повноваженнями в деяких випадках називаються службами, управліннями.

Створювані державні інспекції з нагляду в окремих галузях управління відрізняються порядком створення, правовим положенням та повноваженнями. В Україні діють державні інспекції, які безпосередньо підпорядковані Кабінету Міністрів або є структурними підрозділами міністерства чи відомства: в ранзі управління, відділу чи окремої служби при центральному органі виконавчої влади.

При створенні контролюючого державного органу слід керуватися потребою органу, в складі якого або при якому він буде діяти, обсягом його контрольних повноважень, підконтрольними суб'єктами. Специалізація створюваних державних інспекцій різноманітна і визначається потребою практики в контролі у певній галузі управління.

В пошуках найбільш доцільної підпорядкованості кожної державної інспекції для забезпечення максимальної ефективності її діяльності слід співставляти функції відомства, в складі якого знаходиться інспекція, з функціями самої інспекції як частини цілого. З часом практика зможе дати відповідь на питання, чи правильно поєднані різні функції в одному органі, наскільки вони сумісні та чи можуть при такому поєднанні їх виникати розбіжності державних та відомчих інтересів. При можливості виникнення

таких колізій та з метою уникнення відомчого підходу у діях державної інспекції вона має бути виведена зі складу міністерства чи відомства.

При визначенні повноважень державних інспекцій необхідно встановити правило, за яким державна інспекція наділяється лише тими повноваженнями, які характерні для неї як спеціального органу державного управління — органу контролю. Тому недопустимо покладати на неї відповідальність й за стан справ у сфері управління, де вона здійснює контроль [3, с. 258-259].

Отже, на сьогодні виникла гостра необхідність у створенні оновленої контрольно-наглядової системи, здатної ефективно функціонувати в умовах економічного та політичного плюралізму. До системи органів контролю належать і державні інспекції – спеціалізовані органи виконавчої влади, що здійснюють контроль за виконанням певних загальнообов'язкових правил у відповідних галузях: промисловості чи фінансів, сільського господарства чи охорони природи, будівництва, соціального забезпечення, збереження матеріальних цінностей, стандартизації, якості продукції, техніки безпеки і здоров'я населення тощо.

Завдання комплексного наукового дослідження адміністративно-правового статусу державних інспекцій актуалізується у зв'язку з тим, що законодавче закріплення системи державних інспекцій відсутнє. Відсутні також і законодавчо визначені принципи, засади, якими необхідно керуватися при створенні інспекцій, а також підстави наділення певних органів контрольними повноваженнями державних інспекцій. Таким чином, необхідність удосконалення діяльності державних інспекцій як спеціалізованих органів контролю виконавчої влади обумовлює актуальність дослідження широкого кола питань, пов'язаних із визначенням, нормативно-правовим закріпленням, реалізацією та розвитком адміністративно-правового статусу державних інспекцій в Україні [2, с. 23-24].

Список використаних джерел:

1. Аверянов В.Б., Крупчан О.Д. Виконавча влада: конституційні засади і шляхи реформування. — Х., 1998. — 40 с.

2. Адміністративне право: сучасний стан і напрями реформування. Матеріали Першої науково-практичної конференції. 18—21 червня 1998 р. в м. Яремче Івано-Франківської області. - 82 с.

3. Волкова Н. В. Вдосконалення організаційно-правового забезпечення міжвідомчого контролю державних інспекцій / Н. В. Волкова // Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ: збірник наукових праць. - 2004. - № 1. - 259 с.

4. Кампо В. М. Деякі проблеми адміністративної реформи в Україні / В. М. Кампо // Державно - правова реформа в Україні: матеріали науково-практичної конференції. - К., 1997. - 120 с.